

Direktiivi 2010/63/EL (teaduslikel eesmärkidel kasutatavate loomade kaitse kohta) rakendamise eest vastutavad riiklikud pädevad asutused

Töödokument, milles käsitletakse loomade heaolu üksusi ja siseriiklikke komiteesid, et täita direktiivi nõudeid

Brüssel, 9.–10. oktoober 2014

Komisjon moodustas ekspertide töörühma, et koostada juhend loomade heaolu üksustele ja siseriiklikele komiteedele direktiivi 2010/63/EL (teaduslikel eesmärkidel kasutatavate loomade kaitse kohta) artiklites 26, 27 ja 49 sätestatud nõuete täitmiseks. Kõiki liikmesriike ja peamisi asjaomaseid organisatsioone kutsuti üles nimetama eksperte töös osalemiseks. Ekspertide töörühm kohtus 11.–12. juunil 2014.

Töörühma eesmärk oli välja töötada direktiivi nõuetega seotud juhend ja head tavad loomade heaolu üksuste ja siseriiklike komiteede jaoks, et hõlbustada direktiivi rakendamist.

Käesolev dokument on valminud ekspertide töörühma kohtumiste, liikmesriikidega peetud arutelude ja komisjonilt saadud õiguslaste täienduste tulemusel. Dokumendi kinnitasid direktiivi 2010/63/EL rakendamise eest vastutavad riiklikud pädevad asutused oma kohtumisel 9.–10. oktoobril 2014.

Vastutuse välistamine:

Käesolev dokument on mõeldud kasutamiseks juhendina, mis aitab liikmesriikidel ja teistel asjaosalistel, keda direktiiv 2010/63/EL (teaduslikel eesmärkidel kasutatavate loomade kaitse kohta) puudutab, jõuda ühisele arusaamisele direktiivi sätetest ning lihtsustada selle rakendamist. Kõiki märkusi tuleks käsitada direktiivi 2010/63/EL kontekstis. Dokumendis tehakse ettepanekuid, kuidas direktiivi nõudeid täita. Dokumendi sisu ei too kaasa lisakohustusi peale nende, mis on sätestatud kõnealuses direktiivis.

ELi õiguse õiguslikult siduvaid tõlgendusi saab esitada üksnes Euroopa Liidu Kohus.

Sisukord

Sissejuhatus	3
Direktiivi 2010/63/EL asjakohased artiklid	4
Loomade heaolu üksused	5
<i>Tõhusast loomade heaolu üksusest saadav kasu</i>	5
<i>Loomade heaolu üksuste struktuur, koosseis ja pädevus</i>	6
<i>Loomade heaolu üksuse nõuete täitmine väikeste kasvatajate, kasutajate ja tarnijate puhul</i>	9
<i>Loomade heaolu üksuse ülesannete täitmine</i>	10
<i>Hea hooldustava edendamine</i>	16
<i>Tõhusa loomade heaolu üksuse saavutamine</i>	18
Siseriiklikud komiteed	22
<i>Tõhusast siseriiklikust komiteest saadav kasu</i>	22
<i>Siseriiklike komiteede koosseis ja struktuur</i>	23
<i>Mida loomade heaolu üksus siseriiklikult komiteelt ootab?</i>	23
<i>Siseriikliku komitee ülesannete täitmine</i>	24
<i>Tõhusa siseriikliku komitee tagamine</i>	27
<i>Teabevahetuse lihtsustamine ELi tasandil</i>	27

Sissejuhatus

Käesoleva dokumendi eesmärk on anda teavet kõigile osapooltele, kes jälgivad, hooldavad või kasutavad teaduslikes katsetes kasutatavaid loomi, kuidas võiks täita kõnealuse direktiivi nõudeid seoses loomade heaolu üksuse (artiklid 26 ja 27) ning siseriikliku komitee (artikkel 49) struktuuri ja toimimisega.

Direktiivis on sätestatud, et loomade pidamise, kasvatamise ja kasutamise seisukohast tuleks esmajärjekorras tähelepanu pöörata loomade heaolu kaitsele. Selle eesmärgi saavutamiseks on üks direktiiviga kehtestatud mehhanism loomade heaolu üksuse loomine igas ettevõttes (võimalik on erand väikeettevõtetele, kes võivad loomade heaolu üksuse ülesandeid täita muul viisil). Loomade heaolu üksused pakuvad sisemist järelevalvet ja annavad suuniseid kolme R-i (*replacement, reduction and refinement*) igapäevaseks rakendamiseks, jälgivad ja kontrollivad tehtud tööd ja selle tulemusi ning võivad evida positiivset rolli projekti ettevalmistamisel.

Avalikkuse usalduse ja kõigi liikmesriigis loomade omandamise, kasvatamise, majutamise, hooldamise ja kasutamisega seotud ettevõtjate võrdse kohtlemise seisukohast on oluline ühine lähenemisviis projektide hindamisele ja kolme R-i kohaldamisele. Liikmesriigid peaksid kehtestama vajalikud struktuurid ja vahendid nende eesmärkide saavutamiseks, kasutades vajaduse korral siseriiklikku komiteed.

Nii loomade heaolu üksused kui ka siseriiklikud komiteed etendavad olulist rolli sobiva hoolduse loomisel ja tagamisel, mida loomade kasutajad nimetavad praktikas „hooldustavaks” ja millele samamoodi osutatakse ka käesolevas dokumendis.

Kuigi loomade heaolu üksused annavad oma panuse projekti taotlemise protsessis, on projektide hindamine direktiivis täiesti eraldi nõue. Projekti hindamise ning tagasiulatuva hinnangu juhendi töötas ekspertide tööühm välja varasemalt ning selle kinnitasid riiklikud pädevad asutused direktiivi 2010/63/EL rakendamiseks oma koosolekul 2013. aasta septembris¹. Käesoleva juhendi eesmärk ei ole korrata või taasesitada teavet, mis sisaldub projektide hindamise ning tagasiulatuva hinnangu juhendis.

¹ http://ec.europa.eu/environment/chemicals/lab_animals/pdf/guidance/project_evaluation/et.pdf

Loomade heaolu üksus

Põhjendus 31

„Loomade pidamise, kasvatamise ja kasutamise seisukohast tuleks esmajärjekorras tähelepanu pöörata loomade heaolu kaitsele. Seetõttu peaks kasvatajatel, tarnijatel ja kasutajatel olema loomade heaolu üksus, mille esmaülesanne oleks keskenduda nõustamisele loomade heaoluga seotud küsimustes. Samuti peaks üksus jälgima projektide arengut ja tulemusi ettevõttes, soodustades hoolitsevat sisekliimat ja pakkudes võimalusi viimaste tehniliste ja teaduslike saavutuste praktiliseks kohaldamiseks ja õigeaegseks rakendamiseks seoses asendamise, vähendamise ja täiustamise põhimõtetega, et parandada loomade elu jooksul kogetu kvaliteeti. Loomade heaolu üksuse nõuanded tuleks korralikult dokumenteerida, et neid oleks võimalik kontrollide käigus uurida.”

Artikkel 26 – Loomade heaolu üksus

- „1. Liikmesriigid tagavad, et iga kasvataja, tarnija ja kasutaja looks loomade heaolu üksuse.*
- 2. Loomade heaolu üksusesse kuulub (kuuluvad) vähemalt loomade heaolu ja hooldamise eest vastutav isik või vastutavad isikud ning kasutaja puhul ka üks teadlasest liige. Loomade heaolu üksusesse annab panuse ka määratud veterinaar või artiklis 25 osutatud ekspert.*
- 3. Liikmesriigid võivad lubada väikestel kasvatajatel, tarnijatel ja kasutajatel täita artikli 27 lõikes 1 sätestatud ülesandeid muul viisil.”*

Artikkel 27 - Loomade heaolu üksuse ülesanded

- „1. Loomade heaolu üksus täidab vähemalt järgmisi ülesandeid:*
 - a) annab loomadega tegelevale personalile nõu küsimustes, mis on seotud loomade heaoluga nende soetamisel, pidamisel, hooldamisel ja kasutamisel;*
 - b) nõustab personali asendamise, vähendamise ja täiustamise nõude kohaldamisel ja teavitab töötajaid selle nõude kohaldamisega seotud tehnika ja teaduse arengust;*
 - c) sätestab ja vaatab läbi jälgimise, aruandluse ja jätkutegevuste sisemised tööprotsessid seoses ettevõttes peetavate või kasutatavate loomade heaoluga;*
 - d) jälgib projektide arengut ja tulemusi, võttes arvesse nende mõju kasutatud loomadele ja määrates kindlaks asjaolud, mis aitavad kaasa asendamisele, vähendamisele ja täiustamisele ning andes nende asjaolude alaseid nõuandeid, ja*
 - e) nõustab uude elukohta paigutamise kavade juures, sealhulgas uude elukohta paigutatavate loomade asjakohase sotsialiseerimisega.*

2. Liikmesriigid tagavad, et loomade heaolu üksuse poolt antud nõuanded ja nendega seotud otsused dokumenteeritakse ja säilitatakse liikmesriigi poolt vähemalt kolme aasta jooksul.

Nõudmisel tehakse need andmed kättesaadavaks pädevale asutusele.”

Liikmesriikide komiteed

Põhjendus 48

„Projekti hindamisele ja ülevaatuse strateegiatele tuleb siseriiklikul tasandil tagada ühtne lähenemine. Liikmesriigid peaksid asutama teaduslikel eesmärkidel kasutatavate loomade kaitse siseriiklikud komiteed, mis nõustaksid pädevaid asutusi ja loomade heaolu üksusi, et edendada asendamise, vähendamise ja täiustamise põhimõtteid. Liikmesriikide komiteede võrgustikus peaks toimuma parimate tavade vahetus liidu tasandil.”

Artikkel 49 – Teaduslikel eesmärkidel kasutatavate loomade kaitse siseriiklik komitee

„1. Iga liikmesriik moodustab teaduslikel eesmärkidel kasutatavate loomade kaitse siseriikliku komitee. Kõnealune komitee nõustab pädevaid asutusi ja loomade heaolu üksusi küsimustes, mis käsitlevad loomade soetamist, kasvatamist, pidamist, hooldamist ja katsetes kasutamist, ning tagab parima tava jagamise.

2. Lõikes 1 osutatud siseriiklikud komiteed vahetavad teavet loomade heaolu üksuste töö ja projekti hindamise kohta ning jagavad liidus parimat tava.”

Loomade heaolu üksused

Tõhusast loomade heaolu üksusest saadav kasu

Tõhusal loomade heaolu üksusel on palju eeliseid nii loomade kui ka teaduse ja loomadega töötava personali seisukohast. Sellega

- parandatakse loomade heaolu, sealhulgas elutingimusi, kasvatust, hooldamist ja kasutust;
- võetakse juhtroll loomade heaolu edendamises ning teaduslike katsete jaoks aretatavate, peetavate või kasutatavate loomade vastutustundlikus hooldamises, sealhulgas nõustamine käimasoleva ja kavandatava töö kohta;
- antakse nõu heade tavade kohta ja tagatakse nende nõuetekohane rakendamine;
- luuakse foorum, et tagada kolme R-i igapäevane kohaldamine;
- motiveeritakse ja pakutakse toetust loomade heaolu ja kolme R-i jaoks;
- antakse nõu projekti rakendamise protsessi, eelkõige kolme R-i edendamise kohta, ning panustatakse jätkuvalt projektide arenemise käigus;

- ollakse peamine kontaktpunkt, kui tekib mis tahes konflikt loomade heaolu ja teaduse vahel;
- parandatakse sidet ja teabevahetust teadlaste ja loomade hooldajate/tehnikute vahel;
- mõjutatakse juhtimist, et tagada asjakohased vahendid, et võimaldada tasemel teadus ja heaolu;
- nähakse ette tõhus koostöö siseriikliku komiteega;
- edendatakse katseloomateadust väliste sidusrühmadega suhtlemise kaudu;
- suurendatakse üldsuse usaldust ettevõtetes toimuva teadustöö ja hoolduse kvaliteedi suhtes;
- edendatakse head hooldustava;
- parandatakse teaduse kvaliteeti.

Loomade heaolu üksuste struktuur, koosseis ja pädevus

Direktiivis sätestatud loomade heaolu üksuse minimaalsed ülesanded hõlmavad paljusid tehnilisi, teaduslikke ja halduslaseid teemasid, mis vajavad panust personalilt, kellel on hulgaliselt teadmisi, asjatundlikkust ja kogemust. Artiklis 26 on sätestatud, et loomade heaolu üksusesse kuulub (kuuluvad) vähemalt loomade heaolu ja hooldamise eest vastutav isik või vastutavad isikud ning kasutaja puhul ka üks teadlasest liige, ühtlasi annab panuse ka määratud veterinaar².

Struktuur

On palju tegureid, mis võivad mõjutada loomade heaolu üksuse optimaalset struktuuri, sealhulgas:

- ettevõtte laad (kasvataja, tarnija või kasutaja);
- ettevõtte suurus, sealhulgas loomade arv ja keskkonna mitmekesisus ning töötajate arv;
- teadusuuringute valdkond;
- projektide arv ja liik;
- kasutatud loomade liik ja arv;
- asutuse struktuur ja korraldus, nt mitu allüksust eri kohtades;
- juhtimisstiil ja -struktuur;
- asutuse pühendumus (nt ressursside eraldamine);
- institutsiooniline hooldustava, mis võib erineda sõltuvalt ettevõttest, nt akadeemiline *versus* tööstuslik või avalik *versus* erasektor;

² Käesolevas dokumendis tähendab „määratud veterinaar” nii „määratud veterinaari” kui ka „vajaduse korral sobiva kvalifikatsiooniga eksperti”, nagu on ette nähtud direktiivi artiklis 25.

- täiendavad missioonid ja ülesanded, mis loomade heaolu üksusele ettevõtte sees antakse.

Suurtes ja keerulistes ettevõtetes jaotatakse loomade heaolu üksuste ülesanded tihti väiksemateks osadeks ning tulemused saavutatakse spetsiaalsetes töörühmades (nt keskkonna mitmekesisuse töörühm), kes annavad aru loomade heaolu üksustele.

Põhipädevused

Ülesannete täitmiseks ja hästi toimivast loomade heaolu üksusest maksimaalse kasu saamiseks, peaks sinna kuuluma töötajad, kellel on piisavad teadmised, mõistmine ja kogemused mitmes põhivaldkonnas. Nõutavad pädevused võivad varieeruda igal ajal vastavalt konkreetsetele probleemidele, mida loomade heaolu üksuses käsitletakse, ning aeg-ajalt võib vaja minna täiendavaid eksperditeadmisi.

Kasutajaettevõtted

- asjakohased õigusaktid;
- kõikide ettevõttes olevate liikide etoloogia, loomakasvatus, hooldamine, tervis ja heaolu, sealhulgas elukeskkonna mitmekesistamine;
- kõik kolm R-i, mis on seotud ettevõtte tööga
 - asendamine alternatiividega;
 - vähendamine tänu asjakohasele katsekorraldusele ja statistilisele teabele; tõhusad aretusprogrammid;
 - täiustamine, võttes arvesse, et täiustamise põhimõtteid kohaldatakse kõigi kasvatatavate ja/või teaduslikes katsetes osalevate loomade kogu eluea jooksul, sealhulgas valu, kannatuse ja stressi leevendamise meetodid (nt anesteesia, analgeesia) ning humaansete lõpp-punktide kindlaksmääramine;
- heaolu hindamine (sealhulgas valu, kannatused ja stress);
- humaanne surmamine;
- kõik ettevõttes kasutatavad menetlused ja loomudeliid;
- ettevõtte teaduslike uuringute valdkonnad.

Täiendavad eksperditeadmised, mis võivad suurendada loomade heaolu üksuste tõhusust, hõlmavad järgmist:

- suhtlusoskus (sealhulgas esinemis-, juhtimis-, mõjutusoskus, organisatsioonilised oskused ja ühise vastutuse mõistmine);
- õpetamisoskus;
- vajaduse korral kvaliteedi tagamise ja auditeerimisoskused.

Kasvandused ja tarneettevõtted

Võrreldes kasutajaettevõttega teostavad kasvandused ja tarneettevõtted vähem tegevusi. Seetõttu on vajalikud põhipädevused kitsamad. Siiski peetakse oluliseks järgmist:

- asjakohased õigusaktid;
- kõikide ettevõttes olevate liikide (sealhulgas geneetiliselt muundatud loomad, kui on asjakohane) etoloogia, loomakasvatus, hooldamine, tervis ja heaolu, sealhulgas elukeskkonna mitmekesistamine;
- kolm R-i, eelkõige täiustamine ja vähendamine, seoses nende kasutamisega kasvatatavate loomade kogu eluea jooksul;
- heaolu hindamine (sh valu, kannatuste ja stressi tuvastamine ning leevendamine), kindlad sekkumisstrateegiad kasvatus- ja terviseküsimustes ning humaanne surmamine;
- eksperditeadmised kasvatusmeetodite valdkonnas.

Koosseis- laiema liikmeskonna kaasamine

Pidades silmas mahukaid nõudeid teadmistele, on üldiselt vaja suuremat koosseisu, kui on nõutud artiklis 26. Erandiks on tõenäoliselt väga väikesed ettevõtted, kus on vähe loomi ja/või millel on väike valik teadusprojekte/-menetlusi.

Liikmed peaksid olema piisavalt paindlikud, et tagada kõikide aspektide kaetus. Teadusliku panuse korral võib see varieeruda sõltuvalt arutatavast teaduslikust küsimusest. Loomade heaolu üksuste põhiliikmesuse täiendamiseks võib kaaluda väliste võrgustike ja ekspertide struktureeritud kasutamist *ad hoc* põhimõttel.

Kuigi loomade heaolu üksuse liikmeks ei ole veterinaararsti vaja, on nende panus direktiivi kohaselt siiski vajalik, sest seda peetakse väga oluliseks. Seetõttu on mitu liikmesriiki toetanud nende ametlikku kaasamist loomade heaolu üksustesse.

Sõltumatud liikmed (ettevõtte seest või mujalt) on samuti olulised, et kaasata mitmekesisemaid vaateid ja edendada läbipaistvust. Kõnealuseid liikmeid on mitu kategooriat. Nad võivad olla asjaomase valdkonna eksperdid (nt loomade käitumine või asendustehnoloogia), erinevalt teadusalalt, või täielikult „mitteasjatundjad”. Nad võivad olla sõltumatud ettevõttest, teadusharust või mõlemast.

Suuremast liikmete arvust tulenev kasu

- nõu on võimalik saada suurema hulga teaduslike, kolme R-i, heaolu ja tehniliste küsimuste kohta, mis toob kaasa nii loomade heaolu kui ka teaduse paranemise ning aitab leida võimalusi loomade asendamiseks, kannatuste vähendamiseks ja protseduuride täiustamiseks;
- toetuse konkreetsetele tegevustele võib jaotada laiali, nt spetsiaalsetele töörühmadele, et võimalikult tõhusalt kasutada vahendeid ja töötajaid;
- teaduslike liikmete nimekiri, mille hulgast valida, aitab vältida mis tahes huvide konflikti konkreetsetes teadusuuringute valdkondades;

- suurem liikmete arv toob kaasa laiema kontaktibaasi (nii ettevõtte sees kui ka väljaspool);
- see aitab tõsta teadlikkust ja toetust loomade heaolu üksusele ettevõtte sees;
- sõltumatute liikmete kaasamine toob kaasa uued seisukohad ning see aitab kaasa avatusele ja läbipaistvusele ning esitab väljakutse *status quo*'le;
- kõrgema juhtkonna esindatus tagab toetuse loomade heaolu üksusele terves ettevõttes;
- on olemas ekspertide „kriitiline mass”, mis annab võimaluse arutleda heade tavade üle ja leida uusi võimalusi kolme R-i rakendamiseks.

Suuremast liikmete arvust tulenevad probleemid on järgmised:

- ressursside piiratus (aeg, inimesed, raha);
- kannatada võib tõhusus. Rohkemate inimestega on otsuste langetamine keerulisem või võtab rohkem aega. Samuti võivad kannatada eesmärgid, seda eriti suurtes keerulistes organisatsioonides;
- erinevate pädevuste tasakaalu säilitamine loomade heaolu üksuse liikmete hulgas;
- vastutuse hägunemine („küll keegi teine teeb”);
- loomade hooldajate ja teadustöötajate panuse tasakaalu säilitamine;
- konfidentsiaalsuse säilitamine.

Iga ettevõtte peaks kindlaks määrama loomade heaolu üksuse sobiva suuruse ja struktuuri, pidades silmas ettevõtte keerukust ja vajalikke oskusi ning võttes arvesse võimalikke eeliseid ja probleeme. Nende otsustega tuleks leida optimaalne suurus, mis võimaldab täielikult saavutada loomade heaolu üksuse eesmärgid. See peaks tagama tulemusliku ülevaate loomade hooldamisest ja kasutamisest ning kogu personali osaluse, samuti andma positiivse panuse heaolu parandamisse, kolme R-i tõhusasse rakendamisse ja parematesse teaduslikesse andmetesse.

Loomade heaolu üksuse nõuete täitmine väikeste kasvatajate, kasutajate ja tarnijate puhul

Direktiivis ei ole määratletud, milline on „väike” ettevõtte. Kaks liikmesriiki on kõnealused ettevõtted defineerinud. Ühel juhul on see ettevõtte, kus töötab vähem kui 10 töötajat, teisel juhul on see vähem kui 5 töötajat ja aastas kasutatakse vähem kui 50 looma.

Paljudes liikmesriikides eeldatakse, et kõik ettevõtted, olenemata nende suurusest, peavad järgima artiklite 26 ja 27 nõudeid, luues loomade heaolu üksused.

Nendes liikmesriikides, kus väikestel kasvatajatel, tarnijatel ja kasutajatel lubatakse loomade heaolu üksuse ülesandeid täita muul viisil, tuleb täita teatud ülesandeid, isegi kui puudub ametlik loomade heaolu üksus kooskõlas direktiivi artikliga 27.

Üks peamisi väljakutseid on tagada kõikidele väiksematele ettevõtetele oskused ja pädevused, mis on vajalikud tõhusa loomade heaolu üksuse jaoks. Sellised ettevõtted kasutavad sageli väliseid vahendeid, et täita võimalikke lünki.

Väline panus võib laiendada teadmistebaasi, sest väikeettevõtetel on suurem oht jääda maha katseloomateaduse arengu valdkonnas.

Selline väline panus võib esineda järgmisel kujul:

- välisekspertide konkreetsete oskuste kasutamine iga juhtumi puhul eraldi, eelkõige teaduse üksikasjalike aspektide puhul.
- ressursside ühendamine muude väiksemate asutustega;
- suuremate ettevõtete loomade heaolu üksuste kasutamine.

On oluline, et ülesanded oleksid suunatud ja proportsionaalsed, et vastata kohalikele vajadustele.

Mõned väikesed ettevõtted, eelkõige juhul, kui esineb sarnasusi, nt töö põllumajandusloomade liikidega, on ühendanud ressursid ja välja töötanud ühised loomade heaolu üksuse ülesanded.

Võimaliku huvide konflikti tõhus ennetamine võib olla keeruline, eriti juhul, kui vahendid on jagatud asutuste vahel.

Määratud veterinaaril on paljud vajalikud oskused ning ta võib kaasa aidata ülesannete tõhusale täitmisele.

Loomade heaolu üksuse ülesannete täitmine

Iga loomade heaolu üksus peaks töötama välja tõhusa töökorra, tagades selged rollid ja ülesanded ning kõigi ettevõtte töötajate vastutustasandi.

Ettevõtte juhtkond peaks töökorra heaks kiitma ja seda nähtavalt toetama. On oluline, et kõik töötajad oleksid loomade heaolu üksuse olemasolust ja rollist teadlikud ning nad esitaksid ettepanekuid ja tõstataksid tähelepanu vajavaid küsimusi. Selline teave võiks olla esitatud uute töötajate sisseelamiskoolituse materjalides.

Tõhus teabevahetusraamistik on vajalik (sageli töötatakse see välja teabe eest vastutava isikuga konsulteerides (artikli 24 lõike 1 punkt b)), et tagada teabe tõhus levitamine nii ettevõtte sees kui ka vajaduse korral muudele teadlastele/organisatsioonidele väljaspool ettevõtet.

Suunised loomade heaolu üksuse viie peamise ülesande täitmiseks on esitatud allpool.

i. Anda loomadega tegelevale personalile nõu küsimustes, mis on seotud loomade heaoluga nende soetamisel, pidamisel, hooldamisel ja kasutamisel

Loomade heaolu üksus peaks olema foorum, kus loomade hooldamise ja kasutamise uusi või muudetud tavasid saab kaaluda ja heaks kiita. Loomade heaolu üksus võib välja töötada ettevõttesisesed menetlused, võttes arvesse mitmeid sisemisi ja väliseid allikaid, näiteks uued publikatsioonid, osalemine ametialase arengu üritustel ja kontaktid teiste teadlaste/ettevõtetega.

- **Kohalike põhimõtete ja standardite loomine, sealhulgas standardne töökord**

Loomade heaolu üksus vaatab sageli läbi ja kinnitab loomade hooldamise ja kasutamise standardid ja tavad ning teeb ettepanekuid ajakohastamiseks, kui uued ja paremad tavad muutuvad kättesaadavaks. Näiteks, võib kehtestada suunised, mis käsitlevad järgmist: kasutatavate liikide kõige paremad manustamis- ja proovide võtmise meetodid (nt maht, manustamisviisid); katsete raskuse hindamine; kahjulike mõjude haldamine, sealhulgas kahjulikud geneetiliselt muundatud fenotüübid; elukeskkonna mitmekesistamise, sotsialiseerimise ja kohanemise strateegiaid; loomade kasutamine vabas looduses.

Loomade heaolu üksus võib välja töötada nõuanded, kuidas tulla toime eranditega standardmenetlustes (nt üksikult pidamise nõue) ja kuidas võtta selliste erandite puhul järeelmeetmeid, et hinnata mõju loomadele.

Samuti võib ta hinnata transpordiga seotud elemente (nt vedaja sobivus, kliimatingimused, ettevõtte kohalikud probleemid) ja eelkõige neid küsimusi, mida ei ole muudes õigusaktides käsitletud, kuid mis võivad negatiivselt mõjutada loomade heaolu.

- **Teabe levitamine standardite ja põhimõtete kohta ettevõttes**

Loomade heaolu üksusel on oluline roll, sageli koostöös teabe eest vastutava isikuga (artikli 24 lõike 1 punkt b), tagamaks, et töötajad oleksid hästi kursis ettevõtte loomade heaolu, hooldamis- ja kasutamist käsitleva tavaga, ning et sellist tava ka rakendatakse. Kolme R-i tavade parendustele või muudatustele tuleb aegsasti juhtida asjaomaste töötajate tähelepanu ning võtta järeelmeetmeid, et hinnata kõnealuste muutuste mõju.

Võib kaaluda ka välise teadusliku nõuandekogu loomist, mis koguneb vähemalt kord aastas, et arutada heaolu, kasutamise ja hooldamise tavasid ja loomade heaolu üksuse tõhusust.

Alalised päevakorrapunktid (nt aruanded määratud veterinaarilt) on kasulikud, et aidata levitada teavet uute arengute kohta, parandamaks loomade tervist ja heaolu ettevõttes.

Käsitletavat küsimused võiksid olla järgmised: loomade päritolu, tervislik seisund, ülemääraste loomade vältimine ja elundite/kudede jagamise edendamine.

ii. Nõustada personali asendamise, vähendamise ja täiustamise nõude kohaldamisel ja teavitada töötajaid selle nõude kohaldamisega seotud tehnika ja teaduse arengust

Loomade heaolu üksus saab seda ülesannet täita mitmel erineval viisil, näiteks

- arendades ja toetades kolme R-i rakendamise juhendit, kaasates selle haridus- ja koolitusraamistikku, sealhulgas ettevõtte pideva kutsealase arengu strateegiasse;
- tehes kindlaks ja levitades kolme R-i rakendamise parimaid tavasid, nt katsekavade parandamine ja rühma suuruse optimeerimine;
- luues menetlused, et tunnustada ja premeerida kolme R-i algatusi ning nende reaalselt teostamist;
- valdkondadevahelised algatused kolme R-i valdkonnas, näiteks seminarid, mis toovad kokku *in vivo* ja *in vitro* spetsialistid/eksperdid, et uurida kolme R-i võimalusi;
- sisearutelud ja analüüsid, et teha kindlaks tulevased prioriteedid kolme R-i lahenduste arendamiseks ettevõttes;
- julgustades aktiivselt teadlaste, tehnikute ja töötajate koostööd, et töötada välja ja rakendada täiustusi;
- tagades, et konkreetset käsitletakse vähendamist ja asendamist, samuti täiustamist – liikmed, kellel on kogemusi katsete korraldamise ja alternatiivide arendamisega võivad anda tõhusa panuse kõnealustes küsimustes;
- luues ettevõtte kolme R-i tavad – lisateavet, näiteks selle kohta, kuidas võiks kõnealusele küsimusele läheneda, võib leida NC3Rs³ veebisaidil⁴.

iii. Sätestada ja vaadata läbi jälgimise, aruandluse ja jätkutegevuste sisemised tööprotsessid seoses ettevõttes peetavate või kasutatavate loomade heoluga

Mehhanismid, mis võetakse vastu nende nõuete täitmiseks, varieeruvad märkimisväärselt sõltuvalt ettevõtte suuruselt ja iseloomust ning tehtava töö keerukusest.

Kõik kasvatajad, tarnijad ja kasutajad peaksid evima kvaliteedi kontrollimise menetlusi ja need dokumenteerima. Need peaksid hõlmama loomade heaolu üksuse määratlust, ulatust ja ülesandeid ettevõtte sees ning nendega seotud põhimõtteid ja tavasid, sealhulgas menetlused dokumenteerimiseks, aruandluseks ja asjakohaste küsimuste lahendamiseks ning ühtlasi ka mis tahes tekkivate probleemide kordumise vältimise mehhanisme. Menetluste puhul tuleks arvesse võtta konkreetsete loomade heaolu aruannete kaasamist (arvesse tuleb võtta mis/millal/kuidas/sagedust/aruandlust ja tagasisidet).

Võib olla ka muid haldustavasid, mis keskenduvad loomade heaolu üksusest sõltumatutele tööprotsessidele. Siiski peaksid loomade heaolu üksused olema teadlikud kõigist tavadest, mis mõjutavad loomade heaolu, hooldamist ja kasutamist. Loomade heaolu üksustele tuleks esitada aruanded selliste protsesside kohta ning nad peaksid nendesse andma ka oma panuse ja tagasiside.

³ National Centre for the Replacement, Refinement & Reduction of Animals in Research (UK)

⁴ Kolme R-i institutsionaalne raamistik <http://www.nc3rs.org.uk/institutional-framework-3rs>

Järgmised ettepanekud käsitlevad mehhanisme, mis aitavad luua ja läbi vaadata sisemisi protsesse. Need on olnud ettevõtetes edukad, kuid nende kohaldatavus sõltub ettevõtte iseloomust ning ükski ettevõtte ei kasuta tõenäoliselt neid kõiki:

- ametlikud kvaliteedi tagamise siseauditid projektide/menetluste jooksul, mis võivad hõlmata loomade heaolu üksuse panust;
- konkreetsete loomade heaolu üksuse projektide/menetluste auditid;
- auditi tähelepanekute ja nendele reageerimise jälgimise süsteemid;
- standardne töökord selle kohta, kuidas loomade heoluga seotud auditi käigus tuvastatud probleeme lahendatakse, neid dokumenteeritakse ja neist aru antakse;
- välisklientide auditid;
- loomade heaolu üksuse aruanded loomapidamistingimuste kohta, koos omapoolse panuse ja tagasisidega teadus- ja hooldustöötajatele, et edendada head hooldustava;
- (anonüümse) teavitusliini loomine, et võimaldada kõigil anda teada loomade heoluga seotud probleemidest väljaspool nende otsest käsuliini;
- perioodiline konkreetsete küsimuste sisekontroll, näiteks loomade ülejäägi minimeerimine, katsete eeldatava ja tegeliku raskusastme läbivaatamine ja selle kontrollimine, kui sageli on saavutatud humaansed lõpp-punktid;
- süsteemide tõhususe läbivaatamine, et tagada loomade nõuetekohane jälgimine, näiteks igapäevane loomade individuaalne jälgimine puuri juures, käitumise ja kliiniliste tunnuste uurimine ja nende dokumenteerimine hindamislehtedel.

Näiteks ELi juhenddokumendis katsete raskuse hindamise raamistiku kohta,⁵ leitakse, et hea tava on kehtestada meeskondlik lähenemine, et sätestada ja rakendada loomade heaolu hindamise protokolliga iga uuringu puhul. Samuti soovitatakse, et loomade heaolu üksus aitab ühtluse huvides sätestada katsete tegeliku raskuse hindamise protokollid. Kontrolliprotsess, milles võrreldakse erinevate inimeste tehtud otsuseid, aitab samuti kaasa süsteemi järjepidevale kasutamisele;

- välisekspertide kutsumine, et vaadata üle sisesüsteemid ja/või loomade pidamistingimused;
- aruandlus loomade heoluga seotud probleemide kohta ja nende dokumenteerimine ning vajaduse korral esiletõstmine;
 - menetlused probleemide jälgimiseks ning järelmeetmete võtmise ja probleemide lahendamise tagamiseks;
 - dokumenteerimissüsteemi kasutamine, et jälgida suundumusi või probleemide kordumist;
 - konkreetse isiku määramine, kes vastutab seire ja järelevalve küsimuste eest;
- pädeva asutuse ametliku kontrolli siseste järelmeetmete süsteem.

⁵ http://ec.europa.eu/environment/chemicals/lab_animals/pdf/guidance/severity/et.pdf

iv. Jälgida projektide arengut ja tulemusi, võttes arvesse nende mõju kasutatud loomadele ja määrates kindlaks asjaolud, mis aitavad kaasa asendamisele, vähendamisele ja täiustamisele ning andes nende asjaolude alaseid nõuandeid

Loomade heaolu üksusel võib olla positiivne mõju projekti kõigis etappides, alates varasest planeerimisest ja ametlikust taotlusest kuni tehtava töö järelevalveni ja järelmeetmeteni projekti lõppedes.

Panus projekti kavandamise ja taotlemise etapis annab võimaluse parandada taotluste kvaliteeti, tagada, et kolme R-i on rakendatud ja et on olemas sobivad vahendid ja eksperditeadmised ettevõttes tehtavaks tööks. Täiendavat teavet ja ettepanekuid leiab dokumendist „Guiding Principles on Good Practice for Ethical Review Processes”⁶. Loomade heaolu üksused võivad sarnaselt aidata projekti muudatusettepanekute esitamise puhul.

Loomade heaolu üksusele on kasulik saada pärast pilootuuringuid aruanded uute valdkondade kohta, kus esineb mõningane ebakindlus seoses menetluste mõjuga loomadele.

Võib kasutada projektide vahepealset läbivaatamist, eelkõige pikema kestusega projektide puhul, tagamaks, et töö on õigel teel ning et kasutatakse mis tahes täiendavaid võimalusi kolme R-i rakendamiseks.

Sisemine hindamine/aruanne projekti lõppedes annab hea võimaluse hinnata selle tegelikku mõju loomadele ning teha kindlaks, kas täheldati täiendavaid kolme R-i rakendamise võimalusi, mida saaks levitada. Vt ELi juhendit projektide hindamise ja tagasiulatuva hindamise kohta⁷.

Täiendavad lähenemisviisid, mida loomade heaolu üksus võivad kasutada, hõlmavad järgmist:

- loomade heaolu üksus võib nõuda aruandlussüsteemi rakendamist ootamatu kahjuliku mõju ja surmajuhtumite puhul või kui prognoositav arv tõenäoliselt ületatakse;
- loomade heaolu üksused koostöös projekti korraldajatega võivad luua kasutatavate loomade spetsiaalsed jälgimiskavad (vt ka eespool nimetatud ELi juhenddokument katsete raskuse hindamise raamistiku kohta), mis sisaldavad järgmist:
 - jälgimistoimingute sagedus, mis põhineb katsete eeldataval raskusastmel (määrata kindlaks kriitilised kohad menetluse käigus)
 - vajalik koolitus loomi jälgivatele isikutele (tagada võime tunda ära loomade tavaline/ebanormaalne käitumine seoses kohaldatavate protseduuridega);
 - kontroll-leht või vorm heaolu näitajate kohta, mida hinnatakse jälgimise käigus (nt heaolu näitajate ametlik hindamissüsteem, näitajad, mis selgelt määratlevad humaansed lõpp-punktid);
 - vorm tähelepanekute läbivaatamiseks ja arutamiseks vastutava teadustöötajaga;

⁶ <http://www.lasa.co.uk/PDF/GP-ERPJuly2010printFINAL.pdf>

⁷ http://ec.europa.eu/environment/chemicals/lab_animals/pdf/guidance/project_evaluation/et.pdf

- vorm, mida kasutatakse projekti lõpus, et anda tagasisidet loomade heaolu üksusele;
- loomade heaolu üksus võib kasutada juba olemasolevat teavet (näiteks teavet, mis sisaldus teadusuuringute toetuse taotluses) loomade kasutamise kohta, et vähendada töö dubleerimist;
- loomade heaolu üksus võib luua menetlused tagamaks, et kõik asjaomased töötajad on teadlikud loomade heaolu üksuse tavadest projektide järelevalve puhul, sealhulgas sellest, millal, millises vormis ja kellelt teavet oodatakse. Samuti võib luua menetlused probleemide tõstatamiseks ja nendega tegelemiseks.

v. Nõustada uude elukohta paigutamise kavade juures, sealhulgas uude elukohta paigutatavate loomade asjakohase sotsialiseerimisega

Kuigi uude elukohta paigutamist on lubatud direktiivis sätestatud tingimustel (artikkel 19), peaks see toimuma vaid siis, kui teatud tingimused on täidetud:

- a) looma tervislik seisund võimaldab seda;
- b) see ei ohusta rahvatervist, loomade tervist ega keskkonda;
- c) looma heaolu tagamiseks on võetud asjakohased meetmed.

Uude elukohta paigutamise kohta peaksid olema riiklikud (liikmesriigi) suunised, mida täiendavad kohalikud (loomade heaolu üksuse) suunised, kuna see võib aidata vähendada tarbetuid viivitusi uude elukohta paigutamise võimaluse ilmnemise korral.

Loomade heaolu üksus peaks selgelt sätestama tingimused, mida ettevõtte peab täitma. Need peaksid sisaldama järgmist teavet:

- asjaolud, mille alusel võib loomi uude elukohta paigutada;
- kuidas on loom määratletud, kui kandidaat uude elukohta saatmiseks, ning kuidas tema heaolu säilib/paraneb uude elukohta paigutamise programmis osalemisega;
- protsessi jaoks vajalikud veterinaarmedetmed ja mis tahes vajalikud järelmeetmed;
- vajaduse korral andmed tervise/kasutamise/ennetava meditsiini programmi kohta;
- kavandatava sotsialiseerimise programmi üksikasjad (mis lepatakse kokku sobivate ekspertidega);
- kriteeriumid, mille alusel hinnata uue omaniku/keskkonna sobivust;
- määratletud kohustused ja sellega seotud deklaratsioonivormid uute omanike jaoks;
- mis tahes järelmeetmete programmi üksikasjad;
- kokkulepitud dokumendid, mis peavad loomaga kaasas olema;
- kuidas tagada vajaduse korral uute omanike pidev nõustamine (nt kontaktisiku kaudu);
- Võimalike uute omanike kindlakstegemine (NB! koostöö heategevusorganisatsioonidega, kellel on kogemusi loomade uude elukohta paigutamise kohta, on osutunud edukaks);

LASA dokumendis on esitatud täiendavad soovitused koerte uude elukohta paigutamiseks⁸.

Muud ülesanded, millesse loomade heaolu üksus võib panustada

Loomade heaolu üksuse keskne roll ettevõttes koos hea ülevaatega loomade heaolu, hooldamise ja kasutamise seotud küsimustest annab suurepärase võimaluse ressurside olemasolu korral toetada muid asjakohaseid ülesandeid, millest on kasu nii loomade heaolule kui ka teadusele. Täiendavad ülesanded, millesse loomade heaolu üksus võib seoses ettevõtte heaolu ja hoolduse tavadega oma panuse anda, hõlmavad järgmist:

- aidata kaasa ettevõtte hariduse ja koolituse raamistiku ja selle sisu loomisele; koostöös koolituse ja pädevuse eest vastutava isikuga (artikli 24 lõike 1 punkt c) tagada, et koolitus ja kutsealase arengu strateegiad on aja- ja asjakohased. Loomade heaolu üksus võib aidata selgitada välja valdkonnad, mis vajavad uuemat koolitust, nt anesteesia;
- võtta arvesse seotud õigusaktide rakendamist, näiteks neid, mis käsitlevad elusloomade vedu ja bioohutust;
- aidata välja töötada ja rakendada ettevõtte nii sisest kui ka välist kommunikatsioonistrateegiat loomade kasutamise kohta;
- aidata kaasa ressurside eraldamise prioriseerimisele ettevõttes.

Hea hooldustava edendamine

Hea hooldustava on kõigi huvides, sest see aitab parandada loomade heaolu ja tagada seega paremad teadustulemused. See annab ka kõigile ettevõtte töötajatele kindluse, et kvaliteetsed loomade hooldus- ja kasutustavad on oluline prioriteet.

Õigusaktide nõuetele vastavad loomade pidamistingimused ja ressursid ei taga iseenesest, et loomade heaolu, hooldamise ja kasutamise head tavad tekiksid automaatselt. Kõik, kes on seotud loomade hooldamise ja kasutamisega, peaksid järgima kolme R-i põhimõtteid ning näitama hoolivat ja lugupidavat suhtumist loomadesse, keda kasvatatakse või kasutatakse teaduslike katsete jaoks. Ilma asjakohase hooldustavata ettevõttes on ebatõenäoline, et heaolu ja teadustulemused optimeeritakse.

Peamised tegurid, mis edendavad ettevõttes head hooldustava, on järgmised:

- ülimalt oluline on kõigi võtmetöötajate asjakohane käitumine ja suhtumine loomkatsetesse. Juhtivtöötajad peaksid olema kursis loomade hooldamise ja kasutamise küsimustega ning pühendunud loomade heaolu kõrgete standardite kasutamisele. Loomadega hoolikalt tegelevad töötajad peaksid võtma individuaalse vastutuse kõikidel tasanditel ning oma algatusel otsima lahendusi

8

<http://www.lasa.co.uk/PDF/LASA%20Guidance%20on%20the%20Rehoming%20of%20Laboratory%20Dogs.pdf>

- mis tahes tekkida võivatele probleemidele. Kokkuvõttes vajatakse suhtumist, mis ei põhine üksnes vastavate eeskirjade täitmisel, vaid üksikisiku positiivsel ja aktiivsel suhtumisel loomade heaolule ja humaansesse teadusse;
- loomade kasutamisega seotud kõrgeid standardeid, mis käsitlevad õiguslikke, heaolulisi, kolme R-iga seotud ja eetilisi aspekte, tuleks kasutada ja toetada ettevõtte kõikidel tasanditel. Ettevõtte loomapidamistingimused peavad jätkuvalt olema kõrgel tasemel ning luua tuleb loomade heaolu põhimõtted. Väljaõpetatud personal peab loomadele tagama hea veterinaar- ja tehnilise hoolduse;
 - jagatud vastutus (ilma individuaalse vastutuse kaotamiseta) seoses loomade hoolduse, heaolu ja kasutamisega;
 - ennetav lähenemisviis standardite parendamisele, selmet pelgalt reageerida tekkinud probleemidele;
 - tõhus teabevahetus kogu ettevõtte sees loomade heaolu, hooldamise ja kasutamisega seotud küsimustes ning nende seos hea teadustavaga;
 - eeskirjade täitmise olulisust mõistetakse ja neid ka täidetakse;
 - spetsiifiliste rollidega isikud teavad oma vastutust ja ülesandeid;
 - lugupidamine loomade hooldamisega tegelevate töötajate ja veterinaaride suhtes – hooldajaid ja tehnilist personali kuulatakse ning nende rolli ja tööd toetatakse kogu ettevõttes;
 - kõik arvamused ja mured kuulatakse ära ning neid käsitletakse positiivselt. Organisatsiooni kõikide tasandite töötajaid tuleks innustada tõstatama mureküsimusi (st peaks olema „mittesüüdistamise tava”) ning tuleb toetada head suhtlust ja teabevahetust teadlaste ja loomade hooldustöötajate vahel.

Kuidas saab head hooldustava välja töötada?

Kuigi hea hooldustava peaks peegelduma kõigil ettevõtte tasanditel, on oluline, et juhtivtöötajad võtaksid juhtrolli ning näitaksid oma pühendumust ja toetaksid head hooldustava ettevõttes.

Töötajate valik, kasutades kohandatud valikumenetlusi, aitab ära tunda vajalikud tunnused. Selliseid menetlusi tuleks eelistatavalt kohaldada kõigi selliste isikute valimisel, kes on seotud loomade hooldamise ja kasutamisega.

Juhtkond peaks tunnustama nende töötajate jõupingutusi, kes tegelevad hea hooldustava edendamisega, näiteks osana töötajate hindamise kriteeriumidest või töötades välja programmid kolme R-i algatuste premeerimiseks.

Ettevõtte ootused seoses heaolu ja hooldamisega tuleks edastada kõikidele töötajatele, mitte üksnes nendele, kes on otseselt seotud loomade hooldamise ja kasutamisega. Neid tuleks veelgi rõhutada ja laiendada loomade eest hoolitsevate ja loomi kasutavate töötajate sisseelamis- ja koolitusprogrammide raames.

Innustada tuleks ametlike ja mitteametlike suhtluskanalite kasutamist teadlaste ning hooldajate ja tehnilise personali vahel, et saada vastastikust kasu seoses teadusega ja loomade heaoluga. Julgustada tuleks sidemeid väljaspool ettevõtteid, et arendada ja jagada häid tavasid, näiteks kutsuda külalislektoreid või korraldada töötajate vastastikuseid külaskäike.

Loomade heaolu üksuse roll hea hooldustava edendamisel

Loomade heaolu üksusel on ideaalne positsioon hea hooldustava edendamiseks ning nad peaksid näitama selles valdkonnas eeskujut. Koostöös juhtivtöötajatega peaks loomade heaolu üksus tagama, et hea hooldustava pakkumiseks on olemas vajalik struktuur ja et hooldustava vaadatakse regulaarselt üle, tagamaks tulemuste tõhusust.

Kõik asjassepuutuvad töötajad peaksid olema teadlikud loomade heaolu üksuse rollist ning neid tuleks julgustada pakkuma välja ideid ja algatusi, mis edendavad häid tavasid.

Loomade heaolu üksus peaks tagama koostööalt, kollegiaalse ja mittevastanduva lähenemisviisi, säilitades samas autoriteedi ja nõuannete järgimise.

Täiendavad ettepanekud, et aidata loomade heaolu üksusel hea hooldustava saavutamist:

- soovitada teadlastel teha koostööd loomade hoolduspersonaliga (ja väärtustada nende panust);
- anda uutele töötajatele teavet loomade heaolu üksuse rolli ja ülesannete kohta ning julgustada neid arvamust avaldama;
- näha ette projekti läbiviijate jätkuv osalemine loomade heaolu üksuse töös;
- pakkuda kõigile töötajatele võimalus probleemide tõstatamiseks ja julgustada neid osalema loomade heaolu üksuse koosolekutel;
- suhelda kõigi töötajatega (ettekanded/uudiskirjad/veebileht) ning jagada teavet kolme R-i, heaolu parandamise, põhimõtete muutumise, hooldustöötajate, koolitajate ja veterinaaride ülesannete ning loomade heaolu üksuse enda kohta.

Tõhusa loomade heaolu üksuse saavutamine

Õigusaktide kohaselt peavad kõik kasvatajad, tarnijad ja kasutajad looma loomade heaolu üksuse. Võib saavutada olulise heaolu ja teadustulemuste paranemise, kui rollid ja ülesanded täidetakse tõhusalt. Tõhususe tagamisega on siiski probleeme, millega tuleb tegelda.

Peamised elemendid, mis on vajalikud loomade heaolu üksuse tõhusaks toimimiseks, on järgmised.

Ressursid

On vaja tagada, et on olemas piisavad vahendid – see hõlmab nii töötajaid, kellele tuleb anda piisavalt aega loomade heaolu üksuse funktsioonide täitmiseks, koosolekuruume kui ka haldusabi.

Liikmetele tuleb anda aega loomade heaolu üksuse toimingute täitmiseks, sealhulgas koosolekutel, tegevustes ja järelmeetmetes osalemiseks ning koosolekute vahel kerkivate küsimuste lahendamiseks.

Töötajad/pädevus

- Liikmetel, kaasa arvatud koosoleku juhatajal, peavad olema sobivad isikuomadused, mis tekitavad tehnilise/teadusliku respekti.
- Liikmete sõltumatus rollist loomade heaolu üksuses ja huvide konflikti puudumine projektide arutelude ja hindamise käigus.
- Motiveeritud isikud (eelistatavalt vabatahtlikud), kes toetavad loomade heaolu üksuse eesmärke.
- Seotus oluliste direktiivi kohaselt vastutavate isikutega (artikli 20 lõige 2, artikli 24 lõige 1, artikkel 25, artikli 40 lõike 2 punkt b) – alternatiivina võib see seisneda laiemas loomade heaolu üksuse liikmesuses või võrgustikus.
- Loomade heaolu üksuse liikmed peaksid läbima individuaalse sissejuhatava koolituse ja kutsealase arengu kursused.
- Loomade heaolu üksuse piisavad volitused ja nähtav haldustoetus. Tihedad sidemed ja suhtlus juhtkonnaga ja strateegiline asend ettevõtte struktuuris.
- Ettevõtetes peaks olema selge mehhanism, mis tagab, et loomade heaolu üksuse liikmete nõuandeid võetakse kuulda ning neil on voli viia ellu mis tahes soovitusi, mis mõjutavad loomade heaolu, et tagada oma otsuste järgimine kasutajate poolt. Loomade heaolu üksuse nõuandeid tuleks austada, järgida, rakendada ja edaspidi jälgida.

Struktuur

Tagada asjakohane struktuur sõltuvalt ettevõtte keerukusest.

Kommunikatsioon ja nähtavus organisatsiooni sees

Loomade heaolu üksuse tegevusprotsessid ja töömeetodid, sealhulgas eesmärgid ja prioriteedid (näiteks põhimõtted, standardne töökord) peaks asjaomastele töötajatele teada olema, samuti kavandatavad koosolekud, mis on kooskõlastatud töögraafikutega, tegevuste dokumenteerimine ja järelmeetmed.

Selgete (formaalsete ja mitteformaalsete) teabekanalite loomine on väga oluline

- **ettevõtte sees:** tuleks kehtestada mehhanismid, et tagada asjaomase teabe jõudmine õigete inimesteni õigel ajal. Nõuanded peaks olema konkreetset ja suunatud õigele sihtrühmale. Näiteks:
 - nõuanded elukeskkonna mitmekesistamise kohta hiirte puhul peaks olema ettevõttes suunatud kõigile nendele isikutele, kes tegelevad hiirte kasvatamise, hooldamise või kasutamisega;

- nõuanded tavaliselt kasutatava tehnika täiustamise kohta (nt vereproovi võtmine perifeerselt veenist) peaks olema suunatud kõigile asutuse uurimisrühmadele, kes kasutavad seda tehnikat;
- nõuanded konkreetse projektiga seotud tehnika või mudeli kohta tuleks suunata projektiga seotud uurimisrühmale (nt projekti korraldaja, kes kavandab katsed, töötajad, kes protseduurid läbi viivad, veterinaarid ja loomade hooldamisega tegelevad töötajad, kes annavad nõu lõpp-punktide kohta ja jälgivad loomi).

Nõuannete levitamiseks on head sisesed veebilehed, kuid need tuleks siduda ka isikliku teavitamisega e-positi teel või korrapäraselt ajakohastades teavet, näiteks luues ettevõtte/loomade heaolu üksuse uudiskirja.

- **väljaspool ettevõtet:** näiteks loomade heaolu üksuse ning riikliku komitee ja muude loomade heaolu üksuste vahel.
- **koos pädeva asutusega,** kes vastutab projekti hindamise eest: sõltuvalt kohalikest asjaoludest ja kui see on asjakohane, võib see hõlmata vastastikust suhtlust, et tagada projektitaotlustes sisalduva teabe asjakohane kvaliteet ja projekti tagasiulatuva hindamise puhul juurdepääs asjakohasele teabele kõigi loomade heaolu üksuse liikmete jaoks (nt teabekirjad, andmebaasid jne).

Probleemid ja võimalikud lahendused, et saavutada tõhus loomade heaolu üksus

Probleemid	Võimalikud lahendused
Ebapiisavad vahendid/autoriteet/juhtivtöötajate toetus – puudub tõhus autoriteet, et tulla toime koostööd mittetegevate isikutega, või tagada, et nõuandeid järgitakse, või ebapiisavad ressursid soovituste andmiseks.	Juhtkonna teadlikkust loomade heaolu üksuse rolli ja ülesannete kohta saab suurendada pädeva asutuse poolse innustamise/toetuse abil. kontrollidele järgneva tagasiside kaudu (artikkel 34); avaldatud juhenditega loomade heaolu üksuse ja ettevõtete rolli/ootuste kohta nt eeskirjade järgimine; hea hooldustavaga; piisava koosseisu ja oskustega; korrapäraste kohtumistega; probleemide tõhusa lahendamise; asjakohase hariduse ja koolitusega.
Puudulikud teadmised ja arusaamine loomade heaolu üksuse rollist; ebapiisavad ettevõttesisesed eksperditeadmised; töötajad ei soovi vabatahtlikult loomade heaolu üksuse liikmeks olla; mure huvide konflikti pärast.	Loomade heaolu üksuse olulise rolli tähtsustamine juhtkonna poolt; loomade heaolu üksuse rolli üle peetava arutelu lisamine sisseelamisprogrammidesse ja perioodilistesse ametialastesse hindamistesse. loomade heaolu üksuse liikmete koolitamine ja pidev kutsealane areng; vajalike pädevuste hoolikas kaalumine (teadmised, oskused ja isiklikud pädevused) ja loomade heaolu üksuse liikmete valimine nende alusel;

	<p>vajalike pädevuste puudumise analüüs ning vajaduse korral välisekspertide arvamuste küsimise toetamine;</p> <p>konfliktide vältimine on väga oluline: sellele tuleb pöörata piisavalt tähelepanu ja nende vältimiseks tuleb luua menetlus.</p>
Kehv, struktureerimata kommunikatsioon loomade heaolu üksuselt	Toetada tõhusat teabestrategiat; arendada tihedaid sidemeid ja toetada teabe eest vastutavat isikut (isikuid).
Ei saa rääkida vabalt	<p>Kõiki töötajaid tuleks julgustada kättemaksu kartmata mureküsimustest teavitama. Tuleks arendada asutusesisest sallimatust kiusamise suhtes, et lihtsustada vabalt rääkimist ja probleemide käsitlemist.</p> <p>Üksuse juhataja peab tagama, et kõikidel liikmetel on õigus aktiivselt sõna võtta loomade heaolu üksuse koosolekutel.</p>
Loomade heaolu üksust ei võeta tõsiselt; nõuandeid ei kuulata ega rakendata	<p>Loomade heaolu üksusele nõuetekohase mõjuvõimu andmine – nõuandeid tuleks kuulda võtta, välja arvatud juhul, kui on mõjuv põhjus seda mitte teha.</p> <p>Määrata kindlaks asjakohased struktuurid: konkreetse ettevõtte vajadustest lähtuvalt</p> <p>Tarbetu bürokraatia vältimine: tegevuste sobivus ettevõttega; olemasolevate vahendite kasutamine; ametliku ja mitteametliku dokumenteerimise kombineerimine.</p> <p>Piisav autoriteet, kaotamata nõuandvat rolli, ja tasakaalu leidmine nende vahel.</p> <p>Ühtsuse ja järjepidevuse säilitamine: aidata võivad osaliselt kattuvad liikmesuse ajad.</p> <p>Saada tagasisidet antud nõuannete kohta: nõuannete mõju läbivaatamine.</p>

Siseriiklikud komiteed

Direktiivi artiklis 49 ja põhjenduses 48 kirjeldatakse siseriiklike komiteede loomise nõudeid, et kaitsta teaduslikel eesmärkidel kasutatavaid loomi igas liikmesriigis. Siseriiklikud komiteed nõustavad pädevaid asutusi ja loomade heaolu üksusi küsimustes, mis käsitlevad loomade soetamist, kasvatamist, pidamist, hooldamist ja katsetes kasutamist, ning tagavad hea tava jagamise.

Siseriiklikud komiteed peaksid hõlbustama ühtset lähenemisviisi projektide hindamisele ning etendama olulist rolli loomade heaolu üksuse ja projektide hindamise heade tavade vahetamisel nii liikmesriigis kui ka liidu tasandil.

Kuigi mitmed liikmesriigid omasid siseriiklikku komiteed enne direktiivi 2010/63/EL vastuvõtmist, erinesid nende ülesanded oluliselt. Need komiteed vastasid üldiselt pädeva asutuse taotlustele, mis olid sageli seotud õiguslike aspektidega või uute põhimõtete väljatöötamisega, näiteks geneetiliselt muundatud loomade puhul, või nõuannetega teatavat liiki töö puhul, nt rasked tagajärjed ahvilistega sooritatavate protseduuride korral. Loomade heaolu kohalike üksustega koostööd ei tehtud.

Paljudes liikmesriikides on praegu (2014. aasta suvel) siseriiklikud komiteed ikka veel väga varases arenguetapis ning isegi need, mis eksisteerisid varem, läbivad restruktureerimist, et täita uue direktiivi nõudeid.

Tõhusast siseriiklikust komiteest saadav kasu

- Edendab asjakohasel tasemel sidusust ja järjepidevust loomade heaolu üksusega või sõltuvalt liikmesriigist piirkondliku struktuuriga seoses loomade hooldamise ja kasutamisega liikmesriigis.
- Edendab kooskõla projektide hindamisel liikmesriigis, eelkõige nendes riikides, kus hindajaks on kaks või rohkem asutust.
- Pakub loomade hooldamise ja kasutamise alaste nõuannete/teabe head koordineerimist igas liikmesriigis loomade heaolu üksuste vahel.
- Loob tõhusa teabevahetuse võrgustiku loomade heaolu üksuste vahel.
- Annab sõltumatu panuse loomade heaolu põhimõtete ja tavadesse seoses loomade hooldamise ja kasutamisega teaduslikel eesmärkidel.
- Võib kaasa aidata siseriiklike õigusaktide rakendamise suuniste väljatöötamisel.
- Võib hõlbustada sidusrühmade hulgas arutelu loomade hooldamise ja kasutamise üle teaduslikes katsetes.
- Võib toimida keskse teabehoidlana kaasaegsete heade tavade tõhusal levitamisel riiklikul tasandil.

Täiendav kasu, sõltuvalt riiklikust struktuurist ja kohaldatavatest siseriiklikest õigusaktidest:

- On järelevalve rollis liikmesriikides pakutava koolituse puhul.

- Võib aidata pädeval asutusel anda avalikkusele tõhusalt teavet loomade kasutamise kohta teaduslikel eesmärkidel.

Siseriiklike komiteede koosseis ja struktuur

Komitee koosseis

Mõnes liikmesriigis on riikliku komitee koosseis sätestatud õigusaktidega.

Liikmeskond peaks olema hästi tasakaalustatud, et edendada usaldusväarsust ja kindlustunnet teadlaste, heaolu ja hooldamise huvigruppide ja avalikkuse hulgas. Vajalikud pädevused hõlmavad loomade heaolu, loomade käitumist, eksperditeadmisi liikide ja veterinaaria kohta, eetikat, teadusuuringuid, alternatiive (kõik kolm R-i), katsete kavandamist ning õigusakte eeskirjade täitmise/ohutuse hindamise ja loomakaitse kohta.

Liikmed tuleks nimetada eelkõige oskuste ja pädevuste põhjal ning pidades silmas seda, mida nad võivad komiteele juurde anda. Olenemata nende taustast, peaksid liikmed olema oma ülesannete täitmisel sõltumatud ning komitee ja selle liikmed ei tohiks ülesannete täitmisel korraldusi saada üheltki isikult ega organisatsioonilt.

Kõigil liikmetel peaks olema hea arusaam õigusaktidest ning siseriikliku komitee rollist ja ülesannetest. Sõltuvalt isikute taustast võib olla vajalik mõningane sissejuhatav koolitus.

Struktuur ja töökorraldus

Kuigi siseriiklik komitee peaks olema sõltumatu ja erapooletu, on sidemed üldiselt siiski tihedad pädeva asutusega (kes võib pakkuda haldustoetust ning osaleda liikme või vaatljana).

Struktuur peab olema hästi kooskõlastatud, tagamaks, et kõik liikmesriigi ettevõtted oleksid kaasatud komitee töökavadesse ja kommunikatsioonistrateegiasse. See on eriti tähtis juhul, kui tegemist on mitmete piirkondlike struktuuridega, mis tegutsevad siseriikliku komitee alluvuses.

Et hõlbustada ühtset lähenemisviisi projektide hindamisele, oleks kasulik teha tihedat koostööd pädeva asutusega, kes vastutab projektide hindamise ja projektile loa andmise eest.

Mida loomade heaolu üksus siseriiklikult komiteelt ootab?

Siseriiklikud komiteed peaksid nõustama loomade heaolu üksusi küsimustes, mis on seotud loomade soetamise, kasvatamise, pidamise, hooldamise ja katsetes kasutamisega, ning tagama heade tavade jagamise kõigis ettevõtetes.

Kõnealuste kohustuste täitmiseks on vaja tõhusat kommunikatsiooni siseriikliku komitee ja loomade heaolu üksuste vahel ning teabe levitamist ja heade tavade jagamist asjakohastel teemadel, näiteks loomade heaolu üksuse struktuur ja funktsioonid, arengud loomade heaolu valdkonnas ja kolm R-i.

Muud tegurid, mida siseriiklik komitee võib kaaluda loomade heaolu üksuste ootustele vastamiseks:

- korduma kippuvate küsimuste ja loomade heaolu üksuste tõstatatud ühiste teemade arendamine;
- foorumi arendamine, et vahetada teavet – kaasaegne infotehnoloogia võib siin abiks olla;
- üldiste suuniste arendamine ja/või seminaride korraldamine loomade heaolu üksuste tõstatatud küsimuste kohta;
- koos asjaomaste juhtivtöötajatega otsese (ja suunatud) kommunikatsioonisüsteemi arendamine, et luua või tugevdada loomade heaolu üksuse positsiooni, rolli ja tähtsust, nt perioodiliste uudiskirjade kaudu;
- teadlikkuse suurendamine loomade hooldamise ja kasutamisega seotud algatustest, suunates asjaomase teabe loomade heaolu üksustele. Siseriiklik komitee võib toimida veebis olevate vahendite teabekeskusena ning kontaktpunktina teiste oluliste valdkonna toimijatega, näiteks kolme R-i keskused, PARERE,⁹ EU NETVAL,¹⁰ koolitajad, katseloomateaduse ühingud;
- nõustamisteenuse osutamine valdkondades, mis on loomade heaolu üksuste jaoks keerulised, nt kuidas käsitleda loomade kasutamist valdkondades, mis ei ole saanud projektiluba, või ELi teadlaste osalemine katseteasutustes väljaspool ELi (mis ei pruugi toimida ELi standardite kohaselt ning võivad seetõttu kujutada ohtu oma ettevõtte mainele).

Siseriikliku komitee ülesannete täitmine

Direktiivis on kindlaks määratud mitmed siseriikliku komitee eesmärgid. Need on siiski väga üldised ja seetõttu võiks kasu olla suunistest selle kohta, kuidas neid praktikas rakendada.

Peamised ülesanded (artikkel 49)

- Kontaktpunkti loomine ja toetus loomade heaolu üksustele;
- kolme R-i edendamine loomade heaolu üksuse / pädeva asutuse (pädevate asutuste) nõustamise raames;
- pädevate asutuste nõustamine (soovitavalt nii eelnevalt kui ka tagantjärele);
- heade tavade levitamine;
- teabevahetus projekti hindamise kohta, et lihtsustada sidusat ja ühtlustatud lähenemisviisi riiklikul tasandil;
- suuniste andmine konkreetsetel teemadel seoses loomade soetamise, kasvatamise, pidamise, hooldamise ja kasutamisega;
- teabe vahetamine teiste siseriiklike komiteedega.

Täiendavad või vabatahtlikud ülesanded, mida võiks kaaluda

⁹ <https://eurl-ecvam.jrc.ec.europa.eu/about-ecvam/scientific-advice-stakeholders-networks/parere>

¹⁰ <https://eurl-ecvam.jrc.ec.europa.eu/eu-netval>

- Avalikul mõttevahetusel osalemine, andes teavet loomade kasutamise kohta teaduslikel eesmärkidel;
- arvamuse avaldamine õigusaktide eelnõude ja suuniste kohta;
- soovitude andmine tulevaste teadusuuringute valdkondade ja teemade kohta, mis on seotud loomade hooldamise ja kasutamisega;
- taotluse korral teaduslike arvamuste ja eksperthinnangute esitamine;
- nõustamine hariduse ja koolituse raamistiku rakendamise kohta liikmesriigis;
- pärast direktiivi ülevõtmist võib riiklike rakendusaktidega ette näha täiendavad ülesanded, näiteks nõustamine teatavat tüüpi projektide puhul või nõuanded projektilubade andmise otsuste kohta esitatud kaebuste korral.

Siseriikliku komitee peamiste ülesannete täitmine

i. Nõuanded loomade heaolu üksustele

Iga liikmesriik peab lihtsustama oma siseriikliku komitee juurdepääsu kõigile loomade heaolu üksustele liikmesriigis.

Siseriiklikud komiteed peaksid tegema koostööd loomade heaolu üksuste ja riiklike kontaktpunktidega, et uurida, milline nõu/juhendamine/kommunikatsioon oleks kasulik.

Ettevõtete külastamise võib aidata siseriikliku komitee liikmetel saada rohkem teavet küsimustes, mis on seotud loomade kasutamise ja hooldamisega teaduslikes katsetes, ja pakkuda täiendavaid võimalusi, et teha kindlaks valdkonnad, kus oleks vaja nõustamist.

Oma nõuandva rolli täitmiseks peaksid siseriiklikud komiteed töötama välja tõhusa kommunikatsioonistrateegia, mis võiks hõlmata näiteks järgmist:

- kohtumised pädevate asutustega (eriti siis, kui on kaasatud mitu pädevat asutust);
- kohtumised loomade heaolu üksuste esindajatega;
- loomade heaolu üksuste võrgustiku loomine, et hõlbustada teabevahetust nendega ja nende vahel.

Samuti võib siseriiklik komitee

- toetada ja levitada kasulikke juhiseid;
- arendada loomade heaolu üksuste jaoks välja teabeportaali ja arutelufoorumi;
- vajaduse korral kaasata täiendavaid eksperte või luua ekspertide töörühmad, et töötada välja nõuanded konkreetses küsimustes, mida loomade heaolu üksused on tõstatanud (nt katsete raskuse hindamine).

Ideaaljuhul peaksid olemas olema mehhanismid, et hinnata siseriikliku komitee ja selle nõuannete tõhusust, sealhulgas pädevate asutuste ja loomade heaolu üksuste esitatud nõuannete tõhusust.

ii. Parimate tavade jagamine projektide hindamise puhul

Selle ülesande täitmine sõltub oluliselt liikmesriigis kehtivast projektide hindamise korrast. Kas iga siseriiklik komitee saab kaasa aidata ühtsele lähenemisviisile projektide hindamisel, sõltub mitmest tegurist, sealhulgas projektide arvust, keerukusest ja ulatusest ning eeskirjadest ja suunistest, mis igas liikmesriigis kehtivad.

Nende valikuvõimaluste seas, mida siseriiklikud komiteed saavad kasutada, on õigusaktid, mis võimaldavad:

- töötada välja ja kiita heaks projektide hindamise juhend – see võib hõlmata taotlejatele mõeldud suuniseid esitatavate dokumentide parandamiseks;
- teha koostööd projektide hindajatega, näiteks osaledes koosolekutel vaatlejana. See oleks protsessis osalejate informeerimise huvides, mitte sekkumiseks igasse taotlusprotsessi;
- projektide / projektide hindamise valimi läbivaatamine;
- liikmesriikide projektidele loa andmise tähtaegade läbivaatamine (koosõlas artikliga 41); tagasiside kogumine taotlejatelt loa andmise protsessi kohta.

Ühtsust võib täiendavalt edendada taotlejate ja projektide hindajate asjakohase koolituse ja tulemuste korrapärase hindamisega. Siseriiklik komitee võib kaaluda ja/või läbi vaadata kõnealuse koolituse sisu ja juhised, mida taotlejatele ja hindajatele antakse.

iii. Siseriikliku komitee roll hea hooldustava edendamisel

Siseriiklik komitee võib oma panuse anda mitmel viisil:

- korraldada riikliku foorumi, et võimaldada heade tavade vahetamist;
- tagada heade tavade jagamine ja luua selleks riiklik raamistik, et koguda, säilitada ja levitada teavet heade tavade kohta;
- edendada hea hooldustava olulisust ja asjakohasust, et saavutada head teaduslikud ja heaoluga seotud tulemused;
- muuta loomade heaolu üksused teadlikuks oma rollist hea hooldustava edendajana ning toetada seda;
- kasutada hea hooldustava olulisuse rõhutamiseks isiklikke kontakte ja sidemeid, mitte ebaisikulisi uudiskirju.

iv. Ühtluse edendamine riiklikul tasandil

Siseriiklik komitee võib:

- aidata välja töötada ja aktiivselt levitada kokkulepitud hartasid, käitumisjuhendeid ja suuniseid projekti hindamise läbiviimiseks, loomade heaolu üksuse ülesandeid, tagasisivaatavaid hinnanguid ja mittetehnilisi projektikokkuvõtteid;
- aidata kaasa ühise raamistiku ja ühiste standardite loomisele hariduse ja koolituse raamistikus.

Siseriiklikult komiteelt pärineva teabe levitamist antud nõuannete kohta peetakse kasulikuks, samuti pädevate asutuste ja loomade heaolu üksuste tagasisidet selle kohta, kuidas nõuandeid järgiti ning kui tõhusaks osutus see praktikas.

Tõhusa siseriikliku komitee tagamine

Liikmesriigid peaksid tagama, et

- siseriiklikel komiteedel on piisavalt aega ja vahendeid, et täita neile seatud ootusi;
- neil on piisavad eksperditeadmised – liikmesus on sageli vabatahtlik;
- säilib siseriikliku komitee koosseisu järjepidevus, kasutades lahkuvate/liituvate liikmete rotatsiooni või kattuvust;
- nad hoiavad end kursis arengutega katseloomade hooldamise ja kasutamise valdkonnas.

Teabevahetuse lihtsustamine ELi tasandil

Tuleks välja töötada raamistik ja asjakohased vahendid teabe vahetamiseks siseriiklike komiteede vahel (ELi siseriiklike komiteede võrgustik).

Selle ülesande täitmisel võik luua piiratud arutelu siseriiklike komiteede esimeeste või esindajate vahel (nagu CIRCABC), et levitada ja jagada teavet riiklike meetmete ja põhimõtete kohta.

Teabevahetuse edendamiseks tuleks luua siseriiklike komiteede kontaktisikute või esimeeste nimekiri. Tuleks ellu kutsuda iga liikmesriigi riiklike komiteede esimeeste (või nende esindajate) kohtumised, et lihtsustada kogemuste ja heade tavade jagamist.

Riiklike kontaktpunktide koosolekul peaks olema alaline päevakorrapunkt siseriiklike komiteede uudiste kohta, et jälgida nende arengut ja arutada probleeme.

Siseriiklike komiteede koosolekul tuleks jagada konkreetsete küsimustega seotud häid tavasid ning töötada välja suunised ühist huvi pakkuvates küsimustes.

Siseriiklikud komiteed peaksid kohtuma rahvusvahelistel teaduslikel ja loomade heaolu käsitlevatel kohtumistel, et edendada ja arendada siseriiklike komiteede tööd.

Riiklike aruannete, sealhulgas edusammude kokkuvõtete jagamist peetakse heaks tavaks, kui need on kättesaadavad.

